

Cmokavzar in Ušperna.

Izviren roman.

Iz kanibalščine poslovenil Sivor.

Ak róvtarske vezáti znáš otróbi,
Nov Orfej k sèbi vlékel bóš Slovéne.
Preširen.

I.

Lep dan je bila sobota 5. majnika 1883. Solnce se je že nastavljalo zlesti za loške hribe na Gorenjskem, pa tudi za tiste dolenske hribe, katerim je na jutranji strani prislonjeno posestvo imovitega kmetavsca Preklezna.

Lep dan je bi tedaj na Prekleznovih dvorih. Pred vrati volovskega hleva je pak stal Prekleznov jedini hlapec, petdesetletni očitno grbavi Cmokavzar, naslonjen na gnojne vile, ker je baš gnoj kidal. Kaplje znoja, kakor piškavi lešniki debele, lezle so mu iz kuštravih las in od zabuhlega obraza za hodnično o svetem Nikoli zadnjič oprano srajco, katera pod vratom ni bila zapeta. Mož pa sune vile v kot, obriše si nagrbančeno čelo, svoje tri bradavice na potlačenem nosu in svoja zijava usta nekoliko z rokavom hodnične srajce, nekoliko pa z žuljavo umazano dlanj; potem se debelo odhrka, oblastno pljune, svoja usta še jedenkrat z vso dlanj obriše in čez škrbine redkih zob in skozi nosnice na široko odprte se mu izdere lepa, dozda še nenatisnena pesen:

„Visoka je gora,
Pa kozel smrdi;
Moja Urša je krevlja,
Pa se plesat' uči.“

To petje se je obračalo na davi zorano njivo pred hlevom. Na tisti njivi pak je Prekleznova štiridesetletna dekla Ušperna jamice kopala in pokladala vanj gnoj in krompirjeve obrezke. Petega majnika je namreč že skrajni čas krompir saditi.

Ko hlapčevi, skozi hripavi nos potegnjeni glasovi dekli udarijo na kosmata ušesa, raztegne tudi ona svoja že od prirode dokaj raztegnena, zijava usta, ki so bila z rudečimi kocinicami obrobljena, na robat smeh, da se je pokazal obžalovanja vredni nedostatek

nekaterih sprednjih zob; pogleda ognjevito proti hlapcu in sicer z levim očesom na desno in z desnim očesom na levo plat, ter s hripavim, vender krotkim glasom od sebe spusti naslednjo, tudi še ne natisneno pesen:

Kljusa sem staja;
Nihče ne maja
Stajih kostij.

Povedati moram, da je ona namesti *r* vedno *j* izgovarjala, kar se je drobni suhi babnici posebno lepo podalo. —

Potem se pa Ušperna razkorači, da smo mogli opazovati, da ima desno nogo za spoznanje krajšo nego levo, pogleda hlapca osorno izpod zarastlih obrvij ter bruhne: Ti konjski lišaj ščetinasti, da bi te dihur pokadil! Ali so ti mari podgane snedle vse možgane, in se je merčes zaredil v tvoji črepinji, da poješ tako abotne pesni, ko imaš že pet križev na svoji visoki grbi? Naj sem krevljasta ali kljukasta ali šantava rogovila, kaj morem zato? Pa bi bil, pa bi bil si drugo dobil! Pa saj nisi — za nič, robida ti oglojena! Plesati se pa ne učim ne; in zate mi tudi ne bode treba, da bi znala. Kadar bo tebi plesati, boš plesal po biriških goslih, ko ti bodo hrbitišče strojili, kocina ti plesniva!

Na te besede je Cmokavzar svoj zabuhli obraz tako skremžil, in široki nosnici svojega potlačenega nosa tako raztegnil, kakor moj pes Gripo, kadar mu namesti pričakovane mesene klobase iz zasko glavico česna pod nos pomolim.

S poparjenimi očmi je pogledoval v Ušperno in držal se je, kakor bi ga vilo in ščipalo po trebuhu. Ko se pa naposled Ušperna namuzne in prijazna obrača svoj levi pogled na desno in desnega na levo stran, ter se jej zazdeha, kakor lačni zajki po rudeči detelji na neluteranski njivi, takrat se ohrabri tudi Cmokavzar in zareži z vso svojo ljubeznivostjo Ušperni v obraz:

— Kašica poštengana in z ocvirki potresena, kaj si tako zagrmela, kakor bi se bila boba v otročji postelji preobjedla, sakra miš! Ali ne veš, da se to vse samo tako pravi. Pesen je prazna slama; jaz pa nisem nobena bledost študirana in pôjem, kakor slišim. Naj me dihur pokadi, če zraven kaj mislim. Saj še tisti, ki pesni kujejo, često nič ne mislijo zraven. Pa copernice naj me odneso na Klek in krokarji naj mi možgane izkljujejo, ako še za katero drugo kolovratim, kakor za teboj, griva ti zaljubljena. Pa saj me imaš rada, ko si tako sladka, kakor pečena hruška, dokler je še gorka, in

tako krotka, kakor kravjek, ki vsaksebi gre, če nanj stopiš Pa kaj bi šale izbijal in dovtipe lovil? Ali si danes že kaj prigospodinjila? Ogoljena griva lisičja, naš ječavi skopuh, goljuf in gospodar je davi prinesel dokaj srebrnih kebrov domov. Po obedu se je zaril v klet, da je tiste kebre na plesnobo dejal; zdaj pa tam zadaj v resji za smrekovim gajem na trebuhu leži in tobak kadi. Ponarejeni ključ ti je kovač naredil; pošteno in previdno ga rabi! Danes se lahko precej okoristiva, saj ne bode nič zapazila ta smrt oslovska in konjska. Koliko imava že kaj dote, ljubi srček iz krompirja?

Ušperna se ljubko vzpne proti Cmokavzarju, kakor bi ga hotela objeti in poljubiti, Cmokavzar jo pa popraska po pegastem in lišajevem obrazu, kakor petelin po gnojišči, če črva diši. Ušperni se je tako prijetno zdelo, kakor bi črešnje zobala, in tedaj na hlapčevo vprašanje z glasom sočutja polnim šepetne: Breznos nama hrani že šeststo

— Šeststo . . . šeststo . . . tristo jezer hudičev! zarujovejo hripava usta jeznoritega gospodarja Preklezna, in debel krajnik trešči med Cmokavzarjem in Ušperno na tla, ne gledé, kje in kako je zaljubljeno dvojico oplazil. Jeza je Prekleznu bliskala iz očíj, da je bilo nevarno za hlevovo slamnato streho, sapa mu je silila iz prsij kakor kipeča zavrelka iz zabitega soda, in mož se je tresel po vsem životu, da so mu kratke prtene hlačnice kar sem ter tja mahale nad kvedrastimi nezavezanimi čevlji. Narprej zarohni nad Ušperno: Čakaj ti pasjedlakasta sraka tatinska, jaz ti bom dal vetra, da ti bo po črevih piskalo, griva zaljubljena! Ubral te bom za ušivo kodeljo na tvoji bučasti čepinji in te zalučal, da boš tri dni po zraku frčala, predno tvoje zrahljane kosti cepnejo na tla! Ti avša, brljavka, cafuta, čompa, drpajsa, e . . . , fritamuza, garempret, hamlja, iblajtarica, junterfat, kučmevlja, vlačuga . . .

Možu je sapa pošla, ko je pa zopet do nje prišel, jel je jezno pihati v Cmokavzarja, kakor gad, ki mu z boso nogo na rep stopiš, in zadril se je vanj: Tristo kopit, pa tvoja garjeva glava! Jaz ti pokažem, kaj se pravi mene okraști! Ti mohavt, navžar, ocepek, pompež, robavs, sova, šleva, tajfelj, uš, vampež, zgaga, žvirca!

Zdajci pa zavihti na hlapca konec krajnika, ki mu je v dlanih ostal, in bil bi nezvestega Cmokavzarja tako loputnil po buči, da bi se bila razbila kakor ribniški lončeni bas, če ga s polenom potiplješ; pa Cmokavzar ni bil jare gospode cvet. Ne čakaje udarca, zakadi

se Prekleznu pod rogovile, katere hipoma zavije, kakor naš kovač svoje klešče, kadar komu zob dere, ter podere zrahljane kosti starega moža na gnojna tla, kakor prosen otep. Zdajci hlapec zleze gospodarju na trebuh, in ga srdito obdelava z žuljavimi pestmi. Ušperna pa tudi ni rok križem držala. Njeni ostri, jazbečevim krempljem podobni nohtovi so jako urno in izdatno orali po Prekleznovi glavi, da je bila, — namreč Prekleznova glava — kakor bi jo bili z češminovo metlo česali. Moramo pa povedati, da se je Preklezen pošteno branil in na vse pretrge in na vse strani mahal, suval, trgal in pljuval. —

Živa kopica teh prepirnih gadov se je že na gnojišče pregarempretnila in šest nemirnih nog se je umivalo v gosti gnojnici, ko je ravs in kavs privabil sajastega kovača Breznosa iz svoje sosednje kolibe. Orjaški možakar priskoči ni rekši ne mev ne bev, potegne Cmokavzarja za hlačni rob in ga kvišku vzdigne, kakor mlado mačko, da je vse štiri od sebe molil, in da se je cedila mastna gnojnica od njegovih premočenih hlačnic na obličji Preklezna in Ušperne.

Ko je nehal boj, bilo je videti na pretepališči, kakor bi se bila dva medveda iz Mežaklje ravsala za panj koroških bučel. Cmokavzar je izgubil desno uho, Ušperna pa sprednje zobe — bili so samo trije. Prekleznove desne roke mazinec se tudi ni mogel najti. Gotovo je, da ga je odgriznil Cmokavzar, in zelo verjetno, da je mazinec in uho pohrustala svinja, ki je med pretepovanjem v nirvanski mirnodušnosti rila po trati in gnojišči. Da je bilo dokaj obleke raztrgane, veliko las izpuljenih in da je trojica prav pohlevno ali pogojno smrdela, omenjam samo zato, da občinstvo pripozna mojo natančnost in resnicoljubnost.

II.

Solnce je že znatno lezlo za poprej omenjene hribe. Preklezen se je s pomočjo orjaškega in silovitega kovača Breznosa znebil jedinih svojih poslov, ki sta čez četrt ure izkidala se izpod Prekleznovega strešja. Hlapec Cmokavzar ni imel okroglega v svojem premoženji razen vedno žejnega grla. Mrvico svojih cap in cunj je zmašil v otrobji žakelj, pošvedrane škornje na kveder s kamenogoriškimi žrebicami gosto podkovane je pa vrgel čez pazuho. Dekla Ušperna je dozdej vedno mislila, da je prava hči bogatega, neoženjenega Preklezna, ker je bila od otročjih let vedno pri njem in mu vedno oče rekala. Ta skopi kmetavzar in dihur lisičji je vedno ob-

ljuboval, da bo sirota, kadar on gavzne, vse njegovo premoženje pograbila, in jej zato ni nič mezde plačeval. Ona je pa nadéj se tisočakov vedno pridno delala. Samo zadnji čas je malo na stran spravljala, ker jej je bolj previdni in bolj prebrisani Cmokavzar nekoliko oči odprl ter jo prepričal, da je boljša mehka hruška za srajco, kakor pa zlato jabelko na drevesu. Ko je danes zvedela, kdo je nje oče, kdo njena mati in da pri Prekleznu za svoje tridesetletne žulje ne dobó najmanjšega srebernega kebra, bila je poparjena, kakor mačka, ki maslo liže, ti jo pa s kropom poliješ. Tudi ona je imela malo s seboj odnesti. Težko se je ločila od domače hiše, najteže pa od lepo pitanih svinj, katere je pri odhodu še jedenkrat popraskala za ušesi in jim za slovo še nekoliko zobati in hrustati dala.

V očeh solzna, v srci jezna, v trebuhu lačna sta švedrala Cmokavzar in Ušperna iz Prekleznovine po hribu navzdol na dom kovača Breznosa. Njijina trdna volja pa je bila, drugo jutro popotovati zopet na stari dom nazaj, ako ju že poprej sam Preklezen ne pride prosit in klicat.

Stari Preklezen je pa stal na pragu svoje proti ognju zavarovane hiše (zavarovana je bila pri Slaviji); izpod gostih hudih obrvij je pogledoval za odpojenima; v brezzobnih skremženih ustih mu je tičala pipa brez tobaka, in iz njih je silila kletev; obraz mu je bil pa tak, kakor bi na njem smrt klepala svojo skrhano koso; mazinec oropana roka nevkretno v strgan robec zavita je pa krvavela. Breznosu je bilo dolgčas tako strašilo dalje gledati, tedaj dregne Preklezna pod rebra njegovega rojstva in se zareži: — Dihur te vzemi, griva lisičja! Ne bodi tako pust, kakor bi bil ves štiridesetdanski post suhe hruške žrl. Pojdiva v hram; če mi daš kaj piti, izročim ti imenitne reči.

Preklezen debelo pred se pljune, potem ongavi:

— Ti si pa tudi tako siten, kakor kravji brencelj, ki najrajši tja seda, kamor se mu najmenj spodobi. Vedno bi v pivnici tičal, kanja ti žejna, jaz te pa moram z denarji zakladati, ki jih bom takrat nazaj dobil, kadar bo v petek nedelja.

— Kaj bi tisto, krempelj medvedji, zavrne Breznos. Tacega dobička pri meni res ne delaš, zgaga pelinova, kakor pri tisti kljukasti babnici, tvoji šlevasti Ušperni, ki je trideset let s svojimi žulji zasto nj mastila tvoj hudiču zapisani trebuh.

— Ljubi moj, odgovori dobrovoljno Preklezen. Mršavi časi so zdaj, da mora celo maček suhe oskoruše gristi. Kdor hoče kaj imeti, mora vse v prid obrniti. S peto ne moreš kruha jesti. Saj poznam tudi kovača, ki deklam ključe ponareja, da morejo gospodarjem denar krasti. —

Pri teh besedah je Preklezen Breznosa zelo po strani pogledal. Toda Breznos ni bil jare gospode cvet, in naglo se je odrezal:

— Griva ti lakomna! Da bi konjederec tvoje kosti pekel in iz tvojega ikrastega mesa laške klobase tlačil! Ti meni tatvino očitaš, ki med ljudi, še celo med najmenj poštene, stopiti ne smeš, da se ne odmikajo od tebe kakor hudič od blagoslovljene vode. Če vse črne hudiče v svoj meh spravim, v njem ne bo toliko hudobije, kolikor je ti tisti teden počneš, ko se na velikonočno spoved pripravljaj. Lišaj ti oderuški! Pa nisem prišel, da bi tebe kozjih molitvic učil. Stopiva bolj nazaj, da naju kdo ne posluša. Še muhi, ki nam na nos sede, kadar jemo, ali v kozarec pade, kadar pijemo, ne smemo zaupati. Narprej nali, potlej pa prinesi klobase — pa ne jedne, kar pet ali šest; kajti tako majhne so, da bi lahko dve ali tri v otel zob zmašil, ako bi ne bile tako trde kakor drenovina, ki jo sedem let za svoja toporišča sušim. Ti volčja lakota!

— Vse pride, sraka ti lačna, odgovori mirno Preklezen pred sodom stojé in z oglom krvavega robca kupico brisaje. — Samo povej in pokaži, kar imaš imenitnega. Kljun ti jastrebov!

Breznos nato odšteje petindvajset goldinarjev, menè: To je tisti ponarejeni petdesetak, ki si mi ga oni dan dal, da ga na sejmu izpečam. Komaj se mi je posrečilo. V prihodnje bom od vsacega tacega lista pridržal trideset goldinarjev; ako ti ni prav, jih pa sam prodajaj, saj jih imaš še dovolj, ti konjska kuga!

Potem izleče iz žepa velik nov ključ, menè: To je na tanko ponarejen ključ od Bradovljeve zidanice. Jutri pride Macafizeljnov Ožbolt ponj. Že veš, kaj mu boš povedal. Ta ključ velja pet goldinarjev. Ti boš, se ve da, zanj zahteval in dobil deset goldinarjev, in še kako ukradeno vedro vina za dobroto po vrhu.

Iz drugega žepa vzame novo žepno uro, rekoč: — To uro ti pustim za deset goldinarjev. Vsaka židovska duša ti zanjo odšteje dvajset goldinarjev poštenega denarja. Tukaj imam pa še štiri patrone dinamita, da boš zopet jedenkrat ribe lovil, saj veš kje in s kom v tovaršiji. Te patrone se mi sicer niso podarile, pa dobil sem

jih zastonj. Tako ti jih tudi dam, ker pri tebi ne iščem dobička. Po tem računu imam jaz pri tebi petnajst goldinarjev. Ti imaš pri meni vsega vkup dvajset goldinarjev. Ostane tedaj še pet; te pa pobotam, ko bo prvi sejm v okolici. Zdaj pa daj piti, griva šče . . .

— Oho, mrcina sleparska! zadere se Preklezen, ko je prinesene reči naglo vtaknil v svoje žepe! Ključ in ura vkupe nista pet forintov vredna. Mojih dvajset goldinarjev pa tudi ne bo brez interesa, ali mar nisi obljubil po jeden goldinar vsak teden, ti pasjedlakec ogoljeni?

— Če ni prav, zarohni siloviti kovač, in svoj ščetinasti obraz tako razkremži in raztegne, da je bilo Preklezna skoro strah — bom pa nazaj vzel, kar sem prinesel. Le čakaj, suša ti grižava, ti bom že pokazal, da ti bo po črevih piskalo, kakor po mojem mehu, kadar miši kožo prejedó, in da boš krotek kakor božji volek, kadar ga na dlan položiš.

Preklezen je menil, da bo ostalo pri samem zmerjanji, pa Breznos dvigne težko dlan, in pripelje tako zaušnico na Prekleznovo črepinjo, da se je Preklezen kar prekopicnil v prazno vinsko kad zraven njega stoječo.

— Bog daj dober večer, prijatelja; ali narobe bratovščino pijeta? Posneto mleko, Preklezen, vender nisi malo preveč srkal tiste stare zelenike, da skušaš po glavi hoditi? —

Te besede je izpregovoril rudečeličen debeluhast konjederec iz soseske, ter precej moža krepko ubral za kobale in ga s pomočjo kovača dvignil iz globoke kadi.

— Pa res, malo neroden si bil prijatelj, nadaljuje konjederec, tvoja desna roka je nad komolcem prav pošteno zlomljena. No, kovač, ti si tudi taka suša študirana, jo bova že zopet postavila, da bo držala kakor jeklo.

Preplašena se pa spogledata možakarja, ko se prepričata, da je Preklezen brez zavesti, kakor koruzen snop. Konjederec ga hoče precej z vinom močiti po glavi. Kovač ga pa sune na stran, pomenljivo namežika in potem na vse grlo zavpije: Pomagajte, roparji, tatjé gredó!

Preklezen se je hipoma zavedel in spregledal ter zakričal: Tristo hudičev in griv, zdaj je pa sova še tega mrzlega mesarja pritepla! Kaj rogoviliš tukaj, konjska smrt?

Konjederec mirno odgovori: Le počasi prijatelj, jaz sem politišperšona, z menoj se ne hodi tako v caker. Narprej bom naložil tvoje

z mišnico zaudane svinje, ako hočeš ali ne; potlej bom pa tvojo zlomljeno roko uravnal, to pa le, ako boš hotel in plačal.

— Vsi svetniki božji, vzdihnil je Preklezen, in svoj obraz na jok nakremžil, tako da je kovača na smeh sililo — moje lepe prašiče je torej hudič vzel? To je storila tista prokleta kljukasta šavramavra, ko sem jo od hiše spodil. Oh, moje okrogle svinje, proč so proč!

— Tam so, kjer so, odgovori konjederec, po polnem mrtve, ali kakor mi pravimo, doli so stopile.

— O sveta pomagalka, zaječi zopet Preklezen. Nemara je pa še hlapec, zato, ker sem mu uho odtrgal, mojim volom z gnojnimi vilami zadnji nogi polomil, tako nekako kakor tisti „Oreharjev Blaž?“

Tega pač ne, ongavi konjederec dobrovoljnega, malo vinjenega obraza. Prav zdravi in rejeni so voli, ogledal sem jih tudi, in že poprej bi bil pristopil v hram, pa vaju nisem hotel motiti v kupčiji za ključ in uro.

Srpo sta se spogledala Breznos in Preklezen, konjederec pa mirno kakor navadno vselej pristavi: Kaj so meni mari vajine kupčije; mene itak ne opeharita. Nisem jare gospode cvet.

Na to se konjederec in kovač lotita zlomljene roke in tudi mazinčeve korenine ne pozabita. Ko je bilo delo ročno in umeteljno končano, izpregovori zopet konjedec: Za to popravilo in da te bom še dvakrat prevezal, štel mi boš pet goldinarjev, prijatelj!

Toda Preklezen zakriči: Pet goldinarjev za tako igranje, kaj misliš, hudobec črni! Deset grošev ti pa res precej dam.

To je pa konjederca, ki je bil vedno nekoliko vinski, dvignilo iz navadne nirvane. Razkačen mahne po obezani roki Prekleznovi, da so precej vse obveze odjenjale, in se zadere: Ti smolika lišajasta, ne boš me ne ukanil. Zdaj precej šteje deset goldinarjev, sicer ti ostane roka dvakrat zlomljena in jutri imaš črni prisad na njej.

Preklezen se je vil v telesnih in dušnih mukah, in po dolgem pogajanju in obotavljanju vendar prinesel petdesetak, iz katerega je konjederec nazaj dal štirideset goldinarjev.

Petdesetak, ki ga je konjederec ves v veselji vtaknil v svojo listnico, bil je ponarejen, kar je bralec gotovo slutil. —

III.

Kovač Breznos ni pri Prekleznu dobil niti jesti niti piti. Jako mu je tedaj krulilo po črevih in pajčevine so se mu delale v želodci,

ko je prišel domov. Kakor volk je tedaj vrgel v sé, kar je Ušperna vsula in vlila v leseno, toda čedno, ker še včeraj zjutraj umito skledo. Potlej je pa Cmokavzarju in Ušperni zabičal, da morata ves večer, dokler se on ne vrne, treske kuriti, in niti stopinjice ne storiti skozi vežne duri, sicer bode oba ubil in jima po vrhu še kosti prerahljal. Potem je pa odšel po opravkih.

(Opomnja prelagateljeva:

Izvirnika tretje poglavje je jako dolgo, polno dovtipnih pogovorov med Cmokavzarjem in Ušperno in samogovorov zapuščenega Preklezna. Dejanje se pa s temi govori ne premakne dalje. Tudi so nekatere besede tako izvirno-kanibalske, da jim nisem našel primernih v slovenščini. Zato naj bralec ne zameri, da je moje tretje poglavje samo kratek odlomek izvirnega tretjega poglavja kanibalskega, in da v tem poglavji nismo nikogar ubili ali pretepli.)

IV.

Precej kamnito, napeto in dolgo stezo je dejal kovač Breznos pod podplate svojega življenja, ko jo je sekal proti koči mešetarja Macafizeljnovega Ožbolta. Med potom se mu ni nič znamenitega pripetilo. Neki možakar je krevsal za njim. Zdelo se je Breznosu, da ga zalezuje. Počakal ga je tedaj za debelim hrastom, in potlej s svojo težko okovano palico po črepinji obrisal in na tla podrl. Bil je to Breznosov tovariš pri bankovških kupčijah in Breznos je, ogledavši mrliča, sam pri sebi rekel: Še nocoj bi mi bil pomagal, in še dolgo let bi bil živel, ako si se oglasil, kdo si. Zdaj si pa v krtovi deželi, in ne moreš mi pomagati; pa tudi jaz tebi ne morem več pomagati!

Ko Breznos prikrevsa do Macafizeljnovega Ožbolta, jako se začudi, ko tam najde jako previdnega in predrznega podjetnika Rokomavsarja. Zareži se mu v zobe in pozdravi ga z navadno prijaznostjo:

— Tristo jezer zelenih in jedna copernica po vrhu! Sedem let so te mrevarili na Ljubljanskem Gradu in v Gradiški, pa si še vender tako trden kakor si bil nekdanj, ti grča drenova. Pa poboljšal si se gotovo tudi, kocina ti plesniva. Zdaj ne boš več ubijal, ropal in požigal, kali?

— Poboljšal sem se pač, ljubi moj Breznos, ki si še vedno tako neotesan kakor si bil, odgovori nevoljno Rokomavsar, na prevrnem kolovratu sedeč. Kako se bogatinom pušča, to se ve da

nisem pozabil, pa nekaj dobrega sem se vender naučil, kar se ti nikoli ne boš, to je čedno in človeško govoriti. To je nekaj vredno. Verjemi, da bi me bili na vislice obsodili, ko so me zadnjič zašili, ako bi bil pred gospodo neotesano in zarobljeno govoril tisti primoj-duševski jezik, katerega si ti navajen. Ker sem pa čedno govoril, kakor se krščenemu človeku spodobi, sprevideli so, da se nisem ves pognojil in pozverinil, in dali so mi samo deset let. Veš ljubi moj, zate bi bilo tudi dobro, da te malo vzamejo v šolo na Ljubljanski Grad. Tja pridejo roparji, požigalci, ubijalci in drugi taki silni popravljalci premoženjskih razmer. V začetku so taki kakor gorenjski rekrutje, ki po hlevu in žganji smrdé. V ustih jim je vedno kletev, psovanje, žuganje in pridušanje. Vse priimke ti privoščijo, od pomladanske koprive do jesenskega podleska, od vsega, kar leze ino grede, kar po vodi in po zraku plava; na dan privlekó vse goveje in konjske bolezni, od lišaja do konjske smrti, in še navadnega hišnega orodja ti ne pusté pri miru. Vse ti rekó, samo človek ne. Potlej se pa počasi olikajo, in pozna se jim, da so dobre bukve brali. In to je lepo. Maček se gladi, pes se liže, celo strupena kača je vedno čedna in svetla; človek bi pa tega ne premogel? Vidiš kovač, tako bi tudi ti lahko bil, če te jedenkrat na Gradu počesejo, operó in ti jezik pogladijo. Samo nekaj nevarnosti bi bilo zate. Zadnje mesece sem često dobival bukve v roke s čudnimi, izmišljenimi ali morebiti resničnimi historijami. Tam pa ljudje tako zverinsko rohné in surovo govore, tako se roté in psujejo, da kaj tacega nisem še slišal, akoravno sem med družbo razbojnikov, v kateri sem bil nad pol življenja živeti prisiljen, poslušati moral govorjenje narbolj zavrženih in gnjusnih ljudij. Ko bi ti, kovač, tiste povesti v roke dobil, še pohujšaš se mi, in marsiktero grivasto in lišajasto psovko pobereš in med ljudi zatrosiš, katere si poprej še izmisliti nisi mogel. —

Na te besede odgovori kovač na pol dobrovoljno na pol hudobno grohotaje: Ko bi te ne poznal, kropíva ti študirana, pripeljal bi táko na tvojo garjevo glavo, da bi ti otekla, kakor bi k turškemu bobnu prirastla. Pa pozna se, pozna se, pasjedlakec ostriženi. Nocoj me ne boš govoriti učil, ampak pomagal mi boš sreberne kebre iz Prekleznovega hrama nositi. Govorila bova tudi na dalje vsak po svoje, ti z namazanim jezikom, jaz s cepcem; ko se dela lotiva, bova pa zopet jednaka. Samo ta razloček je med nama, da tebe takoj zašijejo v kljub tvojemu namazanemu jeziku, ako količkaj počneš;

mene surovega brdavsa pa še niso iztaknili, dasiravno nimam veliko menj na rovaši nego tvoja hudiču zapisana glavina. —

Po teh kolikor toliko prijaznih in iskrenih pogovorih je razbojniška trojica Breznos, Macafizelj in Rokomavsar v trudni pozni uri prestopila na dnevni red. —

Breznos je povedal, da ima potrebne ključe, da vé, kje so denarji, da ima Cmokavzarja in Ušperno pri sebi shranjena, in da bo sum tatvine letel jedino na Cmokavzarja, kateremu se za višjo gotovost tudi lahko kaj ukradenega blaga, na primer Prekleznovi ponarejeni petdesetaki, med obleko v vrečo vtakne. Rokomavsar je povedal, da je v srečnem, redkem položaji, da namreč vsi mislijo, da je še v Ljubljani, on je pa že tukaj. Da je bil on pri tatvini, bo nemogoče dokazati. On že ve, kako bo govoril, če bo treba. — Macafizelj je pa povedal, da je pripravljen zraven iti in ukradene reči spraviti. Da je on tatvine deležen, tudi nihče ne bode sumil. On je na glasu poštenega, pobožnega moža, in pri zadnjih občinskih volitvah ga je obče zaupanje sosedov celo v občinski odbor in v krajni šolski svet posadilo. — Srečen uspeh brez hudih nasledkov je tedaj gotov.

(Konec. prih.)

Naše obzorje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

VI.

(Konec.)

Poudarja se, da je samo lepota, samo umetnost namen v leposlovji. Res igra lepota veliko nalogo — ali prav v življenji, ki je krona stvarjenja. „Ni res, da je samo lepota brezsmrtna, življenje je še bolj brezsmrtno. Jezik more izginiti, estetika premeniti se, vzor biti drug: ali glasovi človeške duše, resnični glasovi radosti ali gorja so večni (Emile Zola o. c. I. 141).“

Prostodušno-idealistično leposlovje navadno slika dobro, t. j. poštene osebe presvetlo, kakor da bi bili neki svetniki na zemlji brez človeških slabostij, nepoštene riše pa zopet prečrno in ne tolmači,

zaželel. Svetinje so se peljale z veliko svečanostjo proti Novemu Mestu. Ko pride voz pod cerkev sv. Ane, spozna Brlogar sv. Feliksa po svetlem žaru, ki ga je obdajal. Zdaj je videl, da je pokoro prebil in so mu grehi oproščeni. Kamenito truplo mu še jedenkrat zatrepeta in oživi, potem pa se razpade v droben prah in iz praha se dvigne in odleti proti nebesom bel golobček, vzveličana duša razbojnika Brlogarja.

Svojo dolgo pridigo sem dokončala. Hoteli ste me podražiti, pa ste dejali, da ste siti mojih kvant, in da bi neizrečeno radi videli, kako bi mi se podalo in pristalo, ko bi pripovedovala kaj pobožnega in svetega. To željo sem vam zdaj izpolnila. Dokazala sem vam, da se takega govorjenja ne sramujem in ne branim. Če mi je ušla vmes kaka poredna in nespametna, ne smete me preostro obsoditi, ker se tako nagloma ne morem vsa izpremeniti in preleviti. Kadar pridete zopet k nam, razložila vam bom za cele bukve mičnih prigodeb, katera sem slišala in doživela na drugih božjih potih: na Zaplazu, na svetem Kumu in na hrvatski Bistri. Na vsak način vas moram preveriti, da ne zaničujem svetih rečij, nikar Boga. Tudi krčmarica Janezovka ima nekoliko upanja, da se brani zanjo v nebesih kak prostorček. Če ne bom mogla priti tja tako kakor drugi ljudje, smuknila bom pa po Kurentovo. Njega je vzveličal jeden sam plašč. Jaz pa sem razdala beračem — rada in nerada — že toliko denarja, da bi se kupilo zanj lahko petdeset in prav gorkih in lepih plaščev. Zdaj pa moram reči: Amen! S pripovedkami se prazen želodec ne napolni: treba mi poskrbeti za večerjo.

Cmokavzar in Ušperna.

Izviren roman.

Iz kanibalščine poslovenil Sivor.

V.

Cmokavzar in Ušperna sta vzrastla v pokrajinah, kjer zori blaga vinska kapljica. V taci krajih se rado pije in rado poje. Cmokavzar in Ušperna sta znala oboje, in tudi Preklezen je rad poslušal, če sta hlapec in dekla po večerji katero domačo in okroglo zakrožila. Kadar je Ušperna zapela svojo najljubšo pesem:

„Pa je pjašala Anca,
 Hišna spod klanca,
 Kje, kje čakal jo bom?“

in jej Cmokavzar s krepkim glasom odpel:

„Tamkaj zadaj za svinjakam,
 Kjer te jaz najrajši čakam,
 Tam, tam čakal tebe bom!“

kahljal se je Preklezen vselej od samega veselja in se z rokama držal za svoj krompirja in močnika poln želodec. Za Cmokavzarja in Ušperno je pa ta pesem imela poseben pomen. Ko so odvečerjali, odpeli in odmolili, zlezel je Preklezen za peč na svoj rženi otep, da tam stegne svoje hudiču zapisane ude na polhovo smrčanje.

Hlapec je imel svoje ležišče v otavi na hlevu; skrbna dekla je pa vselej šla malo pogledat k svinjam in kokošim. Tedaj sta pa počenila hlapec in dekla za svinjakovo steno; dekla pak je segla na svinjakov strop med stare koše, zlomljena kosišča iz drugo šaro ter izlekla zaprašen pisker; v tistem je bilo pa najboljšo staro vino, zadosti, da si poplakneta oba svoji vedno žejni grli. — Ni ga bilo skoro dne, da bi dekla ne bila imela priložnosti tisti pisker napolniti in previdno spraviti. Bilo je to jako idilično življenje.

Nocoj je bil pisker vina tudi pripravljen. Cmokavzarju je krulilo po trebuhu in zdehalo se mu je po polnem vinskem piskru, kakor lačnemu volku po jarčji crkovini za ograjo. Pa mož se je bal silovitega kovača Breznosa, ki mu je ostro prepovedal stopiti čez prag svoje prašne kolibe. Nazadnje je pa vender poželenje vina, ki je neki tako nepremagljivo kakor ljubezen, premagalo strah pred Breznosovimi pestmi.

Ura je že jedno po polunoči, tedaj imamo že nedeljo 6. majnika 1883. Mesec je gledal zaspano in krmežljivo s svojim zadnjim krajcem na megleno zemljo, in zatorej ni posebno dobro videl. Vender je razločil Cmokavzarja in Ušperno, ki sta za steno Prekleznovega svinjaka sedé ponujala si lonec vina in sladko šepetaje pretehtovala, kako se bosta jutri zopet vsedla na svoja poprejšnja mesta, in kako bosta Preklezna oštela, ako bi se griva lisičja kaj ustavljal.

Dalje je mesec zapazil pred Prekleznovo kletjo tri krepke možakarje grdih, s sajami nališenih obrazov, v črne plašče zavite in s širokokrajnimi klobuki pokrite. Bili so to Breznos, Macafizelj in Rokomavsar, ki so ročno odprli Prekleznovo klet s ključem, katerega je preskrbel Breznos.

V kleti je bila tema, kakor v našega bika rogu, dokler se ni zmuznil. V goščavi te teme in prav za prav v sodu brez dog in brez dna je pa Preklezen na poldrugem rženem otepu stegnen in s starim vojaškim plaščem odet odpočival od svojih bolečin in skrbij. On je navadno spal v zgornjici, in tudi tatje ga niso slutili v kleti. Pa nocoj je sam, tedaj si je naredil posteljo zraven svojih srebrnih kebrov, da mu po noči ne izlezejo. Povest bi pa tudi ne mogla teči gladko dalje, ako pustimo Preklezna tam spati, kjer je spal druge noči. — Možakarji so bili veščaki v svojem nočnem obrtu, in sod, v katerem so plesnjevali zlati in srebrni kebri, praznil se je znatno in brez hrupa. Preklezen ni spal, in vedel je, kaj se dela. Kurja polt mu je kožo skrčila, da je bila kakor z grahoro posuta. Mož je pa sapo k sebi držal, tiho ležal kakor močerad pod plesnjivo desko in sam pri sebi je mislil: da me le ne zadavijo kakor polha, ti pasjedlakei tatinski. Potlej pa ni nič hudega. Breznosa in Macafizeljna sem spoznal po šepetanji. Da le dan napoči, dal jima bom vetra, da ja bo grizlo in ščipalo po črevih, in plesala bosta po beriški piščalki, ko jima bodo lišajasta hrbtišča strojili. Denar bomo precej zopet imeli v pesteh. Tri sto krempljev hudičevih!

Tatovi so bolje nego mnogi pisatelji ocenjali staro gaslo: „čas je denar“ ali kakor se izvirno angleški pravi: „the rest is silence“.^{*)} Zato niso utegnili pri velikem sodu pod srednjim oknom, iz katerega so si med težavnim delom žejo gasili, zapirati pipe. Ko Preklezen čuje, kako stara, močna zelenika curlja na suha, vender ne zelenike žejna tla, zasmili se mu v srce blaga kapljica, spozabi se tedaj in zakliče: Prijatelji, ne izlivajte božje kapljice na tla!

Vino pa ni bilo samo na tleh. Kaj močno je že vplivalo na možjane Prekleznovih prijateljev. Vsem šine vročica v glave. Breznos zarohni: V prešo denimo to bérso!

In kakor bi trenil, štiri krepke roke sežejo tija, od koder je prišel proseči glas, krepko zgrabijo dvoje rok in nog in vso to pezo tirajo med ploh in sleme vinske preše. Rokomavsar je sicer ugovarjal, da tako početje nasprotuje vsem pravilom izobraženega tatinstva; pa vdal se je volji večine, in naposled sam pristopil, da se Preklezen more pravilno sprešati, kakor grozdje jeseni, in da se njemu tako naredi, kakor se je svoje dni v selu blizu Kamnika go-

^{*)} Čas je denar, angleški slove: „time is money“. Pa brez zamere.

dilo potomki tiste zveste živali, ki je Adama in Evo milo lajajoč spremila iz izgnanega raja.

Breznos in Rokomavsar sta Preklezna stlačila na ploč, na močve, hudiču zapisane kosti položila debelo hrastovo desko, na to desko pa postavila močen hrastov klin, ki se mu sploh strela pravi. Macafizelj je pa zavrtel vijakovo vreteno ali svečo, ob kateri tiči težki prešni kamen. Ko je Preklezen neovrgljivo spoznal, da mu gre za črno dušo, prosil je in na pomoč klical. Pa sosede so spali in smrčali, kakor polhi v gabrovem duplu. Klicanje sta čula samo Cmokavzar in Ušperna tamkaj zadaj za svinjakom. Ušperna se je ustrašila in pritislila k steni. Cmokavzar je pa zdirjal pred kletna vrata, naglo zasukal ključ, ki je tičal v prislonjenih vratih, in zadrhl se je na vse grlo. Prepozno si prišel Cmokavzar! V vretenovi ponvi je bil skrit tisti dinamit, ki ga je sinoči Breznos Prekleznu podaril. Baš v tistem trenutku, ko je Cmokavzar v kletnih vratih ključ zasukal, vname se dinamit od silnega pritiska. V hramovem kotu zablisne, zemlja se strese in otli pok stréla zagrmí v tiho noč.

Čez dve sekundi je zopet vse tiho, in mesec kakor poprej zaspano s svojim zadnjim krajcem gleda na Prekleznove dvore.

VI.

Pazljivi bralec te povesti je gotovo prepričan, da je dinamita silna moč pokončala Prekleznov dom in vse, ki so takrat stali, sedeli in na trebuhu ali drugače ležali na tistem domu. Pisatelj izvirnika pa povesti ne more končati, in je torej prisiljen nove osebe pripekljati na pozorišče. — Vaši radovednosti pa gotovo ustrežem, ako že zdaj izpovem, da se bodo tudi tem vratovi zavili in kosti porahljale.

Vsak človek, celo prostomavtarski Mladostenec, ima nekaj svojih po krvi in svaštvu. Stara griva lisičja, Preklezen, imel jih je nekdanj precejšnje število. Pa pomrli so, in ostala mu je jedina sestrična Pokloftánova Ošpéta s pridevkom „pasja babica“. Bila je grda, škrbasta starka. Pa rada je molila ter v svoji pobožnosti vsako jutro Boga prosila, da bi kmalu kmalu naklonil Prekleznu sveta nebesa, njej pa Prekleznovo posvetno premoženje. Pri tej pobožnosti je Preklezna ljubila kakor pičico v svojem kurjem očesu.

Danes je nedelja, zatorej je posebno zgodaj vstala in nenavadno goreče molila, in bila bi še bolj, ako bi je v pobožnih vzdihljajih ne bila premotila njej dobro, nam slabo znana beračica Migo-

mrda. Ta, kakor že ime pripoveduje, prezgovorna babnica, prinesla je prave in Činkelrove kave, krepkih kapljic za želodec in veliko novic, izmed katerih je bila najvažnejša ta, da je Migomrda v loteriji zadela dvetisoči dvesto in trideset goldinarjev. To srečno zadetje je pa tudi uzrok, da je danes za rana prihlačala k Pokloftanovi Ošpeti.

Migomrda je bila pred kakimi štiridesetimi leti jako lepa mladenka. Služit je torej šla v Zagreb, in tam je prislužila hčerko — Ušperno naše povesti —. Izročili so jej pa še hčerko mlade grofice v vzrejo, in sicer tako hčerko, o kateri ni smel mož mlade grofice vedeti, da je na svetu. S tema detetoma je šla Migomrda v kraj, kjer je niso poznali, in si je tam kupila malo posestvo. Preklezen je živel takrat v več krajih, ker si je nekaj časa med rokovnjači in potlej med cigani prizadeval, predno je začel dobre dohodke nesočo trgovino z ukradenimi konji. Po širokem svetu okoli krevsajoč je zvedel Preklezen, čegavo je drugo dete Migomrdino, in pripetilo se je, da je neki večer namestu konja ukradel lepo dete, imejoče svetinjico, na kateri je bil grofov grb. To dete je nesel na grofov grad na Hrovaškem, pričakujé več dobička nego od deset ukradenih konj. Na Hrovaškem gradu pa možu niso nič izplačali v denarjih, temveč našteali so vražjemu Kranjcu najprej petindvajset gorkih, in potlej so ga vtaknili v temnico. Dete, katero je s seboj prinesel, moral je pa spoznati za svoje, sicer bi ga bili kaznovali še huje. Ukradeno dete pa ni bila hčerka mlade grofice, ampak hčerka same Migomrde, kar bi Preklezen, ako bi takrat bil ženstvo bolj poznal, lahko sam vedel. Migomrda je namreč svoje dete oblačila v lepo, hčerki mlade grofice namenjeno opravo, hčerko grofice je pa oblačila v strgane kmetiške cunje. Baš to jo je rešilo Prekleznovih rok. Migomrda je svojemu otroku kmalu na sled prišla. Toda ni ga terjala nazaj, ker se laglje živi brez otroka. Preklezen sam otroka tudi ni nazaj nosil, ker se je bal ponovljene kazni, ako se zve, da je otroka ukradel. Pomaknil se je z otrokom iz Hrovaškega na Kranjsko, kjer je blizu rojstne vasi kupil nam znano Prekleznovino. Mati Migomrda in hči Ušperna sta se tukaj večkrat videli, kadar je beračica Prekleznu mišnico in jednake prodajati prepovedane reči prodajala. Vender Migomrda se svoji hčeri nikoli ni razodela. Zdelo se jej je bolj prav, da Ušperna meni, da je hči bogatega Preklezna, nego da bi vedela, da je hči zaničevane, od hiše do hiše pojane beračice. — Zdaj bo pa drugače! Loterija je dala dvetisoči dvesto trideset goldinarjev. Migomrda bo

vzela svojo hčer s seboj, kupila si zopet kočico v lepem kraju, živela brez skrbi; dala bo hčeri potrebno doto, in obe si bosta smeli kaj privoščiti na stare dni.

V takih in enakih mislih in pogovorih švedrata in hlačata Ošpeta in Migomrda na hribec, za katerim je skrito mirno selo s Prekleznovim domom.

Ko pride pobožna Ošpeta na hribec in pošili proti Prekleznovim dvorom, kar oledeni, do pod ušes se jej odpro zijava, brez-zobna usta, in izpod ščetinastih obrvij jej zastrmita očesi, kakor bi hotela vrhu nosa vkupe trčiti. Na Prekleznovih prostorih ni videti ne strehe ne visocega zidu. Vse je razmetano, razorano, podrto. Babnicama je v piškave možjane šinila strašna misel, da je nocoj sam peklenščak Preklezna pohodil, in da je zraven njega tudi njegovo premoženje pogreznil v dno pekla.

Vender se predramita iz strašnih sanj, ko sprevidita, da se okoli razvalin zbirajo možje in možakarji, ženske in babnice, otroci in otročaji, in da je sploh tamkaj že toliko radovednežev, kakor takrat, ko so crknenega žrebca nakladali na konjederčev voz, kar smo že lani brali v „Oreharjevem Blaži“. In res pol vasi je tam zijala prodajalo. Otroci so imeli posebno dosti veselja, in pod vsakim grmom za vsako prekuceno steno nov, nepričakovan prikaz.

Na deteljišči pod kletjo so ležala težka kletna vrata, katera so otroci komaj vzdignili. Vrata so pokrivala malo še vkup se držeče truplo. Na nosu tega trupla so se spoznati dale tri bradavice. Iz teh so spoznali bistri možakarji, da tukaj počivajo ostanki zaljubljenega Cmokavzarja.

Ročno so otroci našli po zlomljenem brunovji in med razrušenim zidovjem dve odtrgani roki in dve iz kvedrastih škornjev moleči odtrgani nogi. Bodri možakarji so naglo razsodili, da so to ostanki dveh človekov, ker nogi sta bili obe desni roki pa obe levi. Uganka se je kmalu razvozlala. Selski čevljar je po precej novi zaplati na čevlji spoznal, da je z enim škornjem travo tlačil kovač Breznos. Resnica čevljarjeve trditve je prišla na dan, ko so z vedrico iz vodnjaka potegnili odtrgano Breznosovo glavo. Ta griva sajasta je bila vedno žejna. Zdaj se je jedenkrat napila, da ne bo več zevala!

Drugi škorenj in druga roka se je prilastila mešetarju Macafizeljnu, čegar zgornje truplo je za čeva viselo na češnji pred hlevom

na pol izrjavani. Nihče ni mislil, da bo ta griva tatinska jedenkrat baš na češnji visela, ko ljudi po navadi na smrekov les obešajo. Na zadnjem zidu kleti, ki se ni premaknil, ker je bil v skali, bilo je prilepljeno ali pribito truplo neznanega človeka. To truplo je bilo potlačeno, kakor zelišča v herbariji našega še ne upokojenega profesorja. Otroci in otročaji so dolgo ugibali, od kod je prišla ta pošast. Star možakar je v teh ogrodih spoznal požigalca in morilca Rokomavsarja, tistega ki je znal tako lepo govoriti.

Drug zbor radovednežev je bil tamkaj zadaj za svinjakom. Svinjak je bil prekucen. Pod njim je ležala zmečkana Ušperna. Malo gorka je še bila in po vinu je dišala; pa mrtva je bila kakor miš.

Ko je stara babnica Migomrda spoznala svojo hčer, padla je nanjo, kakor nekdanj gospod Koronini na svojo hčerko gospodično Lauro, in krčila in vila se je, da je groza spreletela možakarje in babnice. Vse je bilo tiho, da bi se bile čule uši kašljati na nepočesanih glavah okoli stoječih otrok. Kar prileti težek kamen iz množice, ki nesrečno Migomrdo tako načelo zadene, da je revica kar dušo izdihnila. Baš tako se je njega dni zgodilo luterš-vere sumnjivemu župniku Švabu pri sodbi na travniku pred Strmoljskim gradom. Pa res, nihče ne ve, kje ga smrt čaka!

Možakar Bosopetnik to videč je potegnil čez zobe tako kletev, da se je že dva dni poprej slišala, in rekel je, da bo človeku, ki je ubil babnico, porahljal glavo, da bo mehka kakor pečena tepka. Pa, kdo bi bil utegnil iskati zločina, ko se je zopet nekaj novega prikazalo.

Radoveden deček čuje v razsipih nekdanje kleti zamolklo ječanje, kakor bi mačka predla. Možakarji snamejo pokrivala in vzamejo krampe in lopate. Prekleznova glava in zlomljena roka pride na dan. Čista sapa Preklezna toliko okrepča, da oči odpre. Ko lišaj sleparski vidi razdejano svoje poslopje, ubita deklo in hlapca, razmesarjene svoje tovariše mnogih zločinov, ki so slednjič svojega mojstra ugonobili; tako silovito nakremži svoja brezzobna usta in raztegne s krvijo in prahom zamazani obraz, da so se možakarji kar ustrašili kletve, ki ima priti iz njegovih hudiču zapisanih ust. Pa mož ni zaklel. Kakor bi trenil, zgrabil je z dvakrat zlomljeno roko skrhano sekiro v kamenji zraven sebe tičečo, in mahoma si je glavo odsekal

— „Claudite jam rivos, pueri; sat prata biberunt!“ — Ne boš, Jaka! Ako ti je preveč, prenehaj; ako ti je slabo, pa si daj prinesiti kozarec vode!

Vedi, da je povest kanibalska. De gustibus non disputandum, ali po naše: Oni ima rad češelj, oni pa uš, ki po njem leze.

Tedaj pogumno dalje, prijatelj. Moje gaslo je: „plurima mortis imago!“

Tako vzklikne moj izvirni romanopisec ter se zraven pobaha, da je prvi v roman vpeljal izvrstno moč dinamita. Tisti menih, ki je smodnik znašel, storil je konec po svoji znajdbi. Brezštevilna je pa množica tistih, ki so si življenje vzeli od same jeze in žalosti, da oni niso smodnika znašli. Pisatelj izvirnika ne pripoveduje prav trdno, ali je njegova izvirnost in tista iznajdljivost, ki smo jo v krepkih besedah, v rekih in prizorih iz kmetiškega življenja vzetih občudovali, njegovemu življenju opasna ali ne; to pa zavestno in ošabno izreka, da bode imeniten postal, kakor tisti krojač, ki je naposled postal kralj, ker je devet muh na jeden mah ubil, in si na svoj meč dal zapisati „devet na jeden mah“, ali kakor naš Koseski zavoljo reka „šest jih pade, kjer porine“. Marsikteri vrstnik in zamelec si bo pa od strupene zavisti in same nejevolje življenje prikratil, da ni prvi naletel na velikansko idejo, tudi v romanu porabiti silovito moč dinamita za pošiljanje ljudi tija, kjer muh ni. —

Pisatelj še dalje pretresa, ali je bil Kolumb bolj imeniten zato, ker je našel Ameriko, ali zato, ker je pokazal, kako se kurje jajce po konci postavi. Pa pustimo to, in hitimo rajši h koncu povesti.

VII.

Na razvalinah Prekleznovega premoženja in v šestem poglavji te povesti puščeni otroci so se veselili nepričakovane sreče, da bo za toliko mrliča danes in jutri veliko zvonjenja. V tem veselji so razposajeno skakali okoli kri pijočih razvalin in po njih, ter pobrali so tu in tam še kaj zanimljivega, n. pr. zdrobljeno žepno uro, prazen lonec vina, s krvijo poškropljen bankovec, škorenj na kveder, v katerem je tičal kos noge, in druge več ali menj vredne razpadke.

To otročjo radovednost grdogleda Ošpeti ni baš dolgo prenašala. Zaluči tedaj nalomljene grablje otrokom pod bose noge, in se zadere nad njimi: Proč se pokidajte, gnide smrkave! Vse pustite na miru! To je vse božje in pa moje!

Bistri Bosopetnikov Drejče se je pa dobro odrezal rekoč: Kadar bo Bog dal, da bo našo hišo tako razneslo, Vam še bukove treske ne pustim pobrati!

Tem besedam se je nasmijala vsa deška druhal in tudi nekateri možakarji. Ošpeta je pa kar ostrmela, in ker ni vedela kaj odgovoriti odprla je svoja usta na stežaje, in proti otrokom pomolila ves jezik, kar ga jej je dal Bog, in kar si ga je sama podaljšala, ko je dvajset let sedem far čez zobe vlekla.

Bosopetnikov Drejče pa tudi ni bil jare gospode cvet, in ni se dal tako očitno žaliti. Pobere torej izpred nog robat kos dna razbite steklenice, in ga tako ročno babnici pripelje v staro čepinjo, da jej pri tej priči izteče desno oko z ostrim steklom do kostij prebito.

Na ta junaški čin so otroci dirjali proti cerkvi, in vidimo jih skoro v zvonikovih linah. Tam gori zvoné s težkim velikim, z ubitim srednjim in z lahkim malim zvonom. Bolj pogumni so se tudi obešali na kembeljne zvonečih zvonov, kar je tudi drugod posnemanja vredno; kajti zvon potlej bolj krepko doni, in otroci se prav prijetno gugaje in guncaje vadijo pogumnosti in hladnokrvnosti. —

Kaj pa so počeli možakarji? Skoro bi jih bil pozabil! Pred cerkvijo so stali — ker bodo skoro k maši pristopili — mehurje so si ponujali, gobo so kresali, in kadili so iz kratkocevnih čeder; kdor ni dobrega tobaka imel, je pa časi pred se pljunil.

Sosed Bosopetnik je zdajci zadovoljno in zadovoljivo namežikal sosedu Kozoglavu ponujaje mu na mestu zahtevanega tobačjega mehurja tlečo gobo, ter rekel počasi in bolj tiho: No, kozja mrzlica, kaj se držiš tako nakremženo, kakor bi se bilo mleko tvojih možjanov zagrizlo? Vesel bodi in Boga hvali, suša študirana, da je hudič tako na naglem prišel po Preklezna — tam je, kjer je — in po naše najhujše lopove! No, ko bo sodnji dan, kako bodo ti konjski lišaji pobirali svoje zrahljane kosti po vsem Prekleznovem hribu!

Kozoglav se je modro namuzal, Bosopetnik pa zagrohotal, pred se plunil in dalje govoril: Tristo konjskih kocin! Moj Drejče se je pa tudi dobro obnesel. Si videl, kako je izplačal tisto grdogledo coperniško rogovilo?

Izgovoril je Bosopetnik, potem pa ponosno pogledal v zvonikove line, da je videl kako srčno se Drejče gunca na kembeljnu velikega zvona. Potem je pa na tobak pritisnil tlečo gobo v svoji pipici, da bo bolj izdatno pihnil svoj dim sosedu pod nos.

V tem hipu se pa Drejče zmuzne raz kembelj ter pade skozi line svojemu očetu za tilnik s tako močjo, da se oba zgrudita na tla. Oče si je zlomil vrat; sin Drejče se je pa razpočil.

Otroci se se veselili zopetne nepričakovane sreče, da bodo v novič zvonili, in da tisto jutro, ko bodo šli Drejčetu za pogrebom, celó šole ne bo.

Možakarji so nesli oba mrliča v mrtvašnico, in sosed je rekel sosеду: Škoda, dober gospodar je bil Bosopetnik; premožen in vender pošten! Kozoglav, ako te vdova vzame, terno boš zadel.

Toda Kozoglav in vdova se nista mogla vzeti; pač pa so naši že tolikrat in zdaj vender zadnjič imenovani otroci čez štirinajst dni imeli zopet nepričakovano veselje.

Pokloftanova Ošpeta je umrla. Očesna rana se je prisadila, prisad je udaril na možjane, in nobeno mazilo ni pomagalo.

Bosopetnikovi vdovi se je v žalosti po izgubljenem moži in jedinem sinu pamet zmešala. Kruh je vmesila in peč zakurila. Stopila je pred masteje, da bi umešene hlebe vsadila. Zdajci pa položi svojo jedino štiri tedne staro hčerko na lopar in jo vsadi v razbeljeno peč. Potlej pa še sama v peč zleze in pokrov za seboj zavezne. Čez tri ure so našli možakarji mater spečeno, dete pa sežgano.

Kozoglav ni dolgo žaloval po vdovi, katero je zares mislil v zakon vzeti. Kakor pred tristo leti črna luterš-duša, kamniški Goriček pred Strmoljskim gradom, tako je neki večer ležal tudi Kozoglav v rosní travi za rožnatim grmom na trebuhu in sapo je náse vlekel, ter utepal posluške, vse tako kakor tisti Goriček. Hotel je namreč vedeti, kdo govori pred okni Bosopetnikove vdove, in kaj? V hladni majnikovi noči v rosi na trebuhu ležati je pa v devetnajstem stoletji škodljivo mladim in starim. Kozoglav je torej zbolel, in se tudi za onimi preselil v krtovo deželo. —

Soseskin konjederec, jedini človek, ki je izmed delujočih osob te povesti pri življenji ostal in Kozoglava zdravil, povedal mi je skrivàj; da je moža pod zemljo spravila Hydrophobia omphali pro-paroxytona.

